

LES 1

IN DE KLAS

A. Introductie

De docent introduceert klassikaal het begrip 'gemeentearchief' aan de hand van drie vragen:

- Wie van jullie is wel eens op bezoek geweest in een museum, een bibliotheek, een archief?
- Waar denk je aan bij het woord 'archief'?
- Wie weet wat een archief is?

Hierover kan een kort gesprek plaatsvinden, waarbij het waarom (bijvoorbeeld om iets te bewijzen, of als herinnering aan het verleden etc.) van een archief aan de orde kan komen. De docent legt dan uit dat iedereen een eigen archief heeft aan de hand van een voorbeeld uit de belevingswereld van de leerling (b.v. een zwemdiploma, een schooldiploma, afschriften van een spaarrekening, foto's of ontvangen verjaardagspost). Vervolgens gaat de docent over op het meer uitgebreide archief van de eigen school (b.v. een rapport, een leerlingenlijst, een verslag van een vergadering etc.).

Dan vertelt de docent dat de gemeente Ede ook een archief heeft. Dat is opgeslagen in het gemeentearchief (b.v. notulen gemeenteraad, bevolkingsregister, bestemmingsplan).

De docent vraagt de leerlingen waarom we materiaal bewaren in een archief.

- Om te kunnen bewijzen dat er een koop/verkoop heeft plaatsgevonden; bewijs van een besluit van de gemeenteraad
- Om te kunnen aantonen dat in de toekomst geen andere besluiten kunnen worden genomen over een zelfde onderwerp, dan wel dat bij vergelijkbare nieuwe besluiten dezelfde procedures moeten worden toegepast (b.v. uniformiteit van procedures bij het bepalen van bestemmingsplannen);
- Om iets te vertellen over de geschiedenis van de eigen omgeving (b.v. hoe onze voorouders leefden, zich kleedden en hoe men schreef etc.).

In de omgeving van Lunteren waren zand- en grindafgravingen. Na de Tweede Wereldoorlog werden paard en wagen vervangen door afgedankte legervoertuigen. Het laden moest nog wel met handkracht gebeuren.

Afhankelijk van het niveau van de leerlingen en de beschikbare tijd gaat de docent wat dieper op de stof in. Achtergrondinformatie over het gemeentearchief is te vinden op pagina 8, 9 en 10.

B. Opdrachten

Nadat de leerlingen bekend zijn gemaakt met het begrip archief, maken zij 3 opdrachten. Deze zijn te vinden op pagina 11, 12 en 13. Het is mogelijk om leerlingen in groepjes aan het werk te zetten of individueel te laten werken. Zodra de leerlingen klaar zijn, worden de vragen klassikaal besproken. Daarbij stelt de docent enkele verdiepingsvragen.

De opdrachten vindt u in de bijlage. U kunt deze kopiëren en aan de leerlingen uitdelen. Hieronder vindt u wel vast de antwoorden.

1. Bij deze opdracht wordt een vergelijking gemaakt tussen een klassenfoto uit ca.1920 en het eigen klaslokaal.

Mogelijke antwoorden zijn:

- leerlingen zitten kaarsrecht met de armen over elkaar;
- jongens naast jongens en meisjes naast meisjes;
- gemengd/niet gemengd;
- andere kapsels, andere kleding;
- meubilair (denk aan inktpotten/computers);
- afbeeldingen aan de muur;
- indeling (denk aan opstelling van de banken);
- docent in de klas toen en nu;
- leesplankjes.

Suggesties voor de verdiepingsvragen:

Hoe verklaar je de verschillen?

Waarom zijn foto's een belangrijke aanvulling voor het gemeentearchief?

2. Bij deze opdracht wordt een foto van het station Ede – Wageningen in 1918 bestudeerd.

Gevraagd wordt om verschillen met de huidige situatie te benoemen.

Beschrijving van de foto: gezicht op het station Ede-Wageningen vanaf het seinhuis aan de westzijde, gezien in oostelijke richting. Rechts vertrekt de stoomtram naar Wageningen. De Fordbus op de voorgrond was eigendom van de fa. A. van Laar, die passagiers naar Ede-dorp vervoerde.

Mogelijke antwoorden zijn:

- mensen anders gekleed;
- aantal mensen op straat het station;
- vorm van het station;
- vorm van de trein;
- rechts op de foto vertrekt 'Bello' naar Wageningen;
- bus; deze staat op het perron;
- fiets met mand.

Suggesties voor de verdiepingsvragen:

Hoe verklaar je de verschillen?

Waarom zijn foto's een belangrijke aanvulling voor het archief?

Na afloop van de optocht op Koninginnedag 1945 maken jongens en meisjes een rondedans op het Maandereind ter hoogte van de plaats waar de winkels van Hille en kapper Post zijn.

3. Fotokopieën uit een adresboek uit 1917 van Ede worden bestudeerd.
Deze opdracht is vrij moeilijk. Gebruik hierbij zo mogelijk een woordenboek.

a. Het antwoord is:

ca. 24 beroepen (het aantal is afhankelijk van indeling; bijv. arbeider en spoorwegarbeider kunnen als 2 beroepen worden gezien)

b. Mogelijke antwoorden kunnen zijn:

- aviateur
- praktizijn
- verlofhouder

c. Mogelijke antwoorden kunnen zijn:

- aviateur
- praktizijn
- huisknecht
- houtzager
- spoorweg wachter
- verlofhouder kan worden genoemd
- koperslager

d. Mogelijke antwoorden zijn:

- programmeur
- piloot
- automonteur
- psycholoog
- parkeercontroleur etc.

HET GEMEENTEARCHIEF LES 2

OP BEZOEK

Tijdens dit bezoek krijgen de leerlingen een rondleiding door studiezaal en archiefbewaarplaats.

Vervolgens wordt de groep leerlingen in subgroepen verdeeld en per groepje moeten ze een korte opdracht vervullen.

Het programma ziet er als volgt uit:

1. Ontvangst in de hal. Daar worden de leerlingen welkom geheten. Vervolgens kunnen zij hun jassen ophangen aan de kapstok bij het archief. (circa 10 min)
2. Rondleiding door het depot. (circa 30 min)
3. De leerling krijgen een opdracht: 'Speuren naar sporen uit het verleden van Ede'. (circa 20 min)
4. Nabespreking. (circa 10 min)

In het archief gaan de leerlingen in groepjes met verschillende bronnen aan de slag. Zij krijgen een aantal vragen die zij met behulp van de bronnen moeten oplossen. Bronnen die worden gebruikt zijn onder meer kaarten, foto's en bouwtekeningen.

Meisjes en jongens in klederdracht staan te kijken hoe een schaap geschoren wordt.

© Gemeente Ede

LES 3

IN DE KLAS

Vorbereiding: Tijdens deze les gaan de leerlingen zelf aan het werk met een 'archiefstuk'. Vraag hen voorafgaand aan deze les om van huis een 'bron' mee te nemen die in een (gemeente) archief bewaard zou kunnen worden, of die zij in ieder geval zelf, in hun archief thuis bewaren.

Het echtpaar Jacob van Roekel en Jantje van Laar met hun gezin. Later werden er nog drie kinderen in dit gezin geboren. In totaal waren er 7 jongens en 7 meisjes.

De Edeseweg voorheen de Bennekomseweg bij kasteel Hoekelum (wissel 1). Op de weg staat een man met een hondenkar.

© Hartgers, J.G.

Toon Hermans school,
Veldhuizen Ede.

© Koster, Gert Jan

3.a Praat met de leerlingen na over hun bezoek aan het archief.

Wat vonden zij er van? Wat viel hen op? Zouden ze zelf in een archief willen werken? Waarom wel/ niet?

In het archief hebben de leerlingen in groepjes aan opdrachten gewerkt. Ieder groepje had een andere soort bron. Laat de leerlingen vertellen over de bron waarmee zij hebben gewerkt.

3.b. Bespreek met welke problemen het gemeentearchief te maken zou kunnen krijgen.

Denk daarbij aan zaken als:

- is alles openbaar?
- wordt alles bewaard?
- verzuring/schimmels;
- digitale 'documenten';
- ruimtegebrek/verfilming en/of digitale opslag van documenten.

Deel de klas vervolgens op in groepjes en geef de leerlingen enige minuten de tijd om een oplossing voor een de problemen te bedenken. Het gaat hierbij vooral om het met elkaar discussiëren.

3.c Laat de leerlingen hun eigen bron te voorschijn halen.

Vraag hen vervolgens om te vertellen of op te schrijven waarom zij vinden dat deze bron in een archief thuishoort.

ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE DOCENT

De bus bij de bushalte op de Molenstraat ter hoogte van de Markt.

Het gemeentearchief is een afdeling van de gemeente, die de documenten van die gemeente voor een groot gedeelte bewaart. Niet alleen van de gemeente zelf maar ook die van allerlei verenigingen en instellingen. Het gemeentearchief probeert zoveel mogelijk archieven van particuliere bedrijven, instellingen, verenigingen en personen te verzamelen. Op deze manier kan een zo compleet mogelijk beeld van de geschiedenis van de gemeente ontstaan.

Een voorbeeld van dit soort archieven:

- het archief van de buurtvereniging Boschpoort
- het archief van de Evangelisch Lutherse gemeente
- het archief van de Edese Schaapskudde
- het archief van de voetbalvereniging Ede en ook die van Bennekom
- het archief van de Edese Schoolvereniging

Het archief van de leerlingen

Veel kinderen hebben thuis ergens een zwemdiploma liggen of rapporten. Die bewaren zij goed om te bewijzen dat zij geslaagd zijn. Misschien hebben zij ook een fotoalbum of foto's van idolen. Onbewust maken zij zo een persoonlijk archief.

Schoolarchief

Ook de school heeft een archief en bewaart bijvoorbeeld de cijferlijsten van alle leerlingen die op de school zitten, maar ook van leerlingen die van school zijn gegaan, kopieën van schoolkranten en van brieven die de school verstuurt. Na verloop van tijd wordt het schoolarchief waarschijnlijk naar het gemeentearchief gebracht om daar voor altijd te worden bewaard.

Vliegerfestijn op de Ginkelse heide tijdens de Heideweek.

Bouwtekening van de eigen school of huis

Met de bouw van de scholen in Ede heeft de gemeente flink wat bemoeienis gehad. De papieren zijn allemaal bewaard, waaronder de bouwtekening. Ook bouwtekeningen van huizen in Ede zijn in het archief bewaard gebleven.

Archief van de gemeente

De verslagen van de discussies in de gemeenteraad worden ook bewaard. Bijvoorbeeld over de bouw van een nieuw jongeren centrum. Op die manier kan altijd worden teruggelezen welke partij voor of tegen een jongeren centrum was. Dat kan belangrijk zijn als je mag gaan stemmen.

Burgerlijke Stand

Voor een paspoort, identiteitskaart of rijbewijs kun je terecht bij de Burgerlijke Stand van een gemeente. Daar weten ze precies waar en wanneer iemand geboren is, woont en of zijn/haar ouders wel of niet getrouwd zijn.

Maar wil je iets weten over je voorouders dan moet je naar een gemeentearchief. Die voorouders moeten dan wel in Ede zijn geboren of hebben gewoond. Het speuren naar voorouders is erg leuk, omdat je hierdoor op allerlei plaatsen in Nederland of daarbuiten terecht komt.

Rijks-, Gemeente of Streekarchief

In Ede heet de instelling die de archieven bewaart het gemeentearchief. In andere en vaak kleinere steden en/of dorpen kennen ze alleen een streekarchief. Bijvoorbeeld in Elburg. In Arnhem is een rijksarchief. Het rijksarchief daar is gaan samen werken met het gemeentearchief Arnhem. Samen heten ze nu: het Gelders Archief.

In het gemeentearchief tref je veel informatie aan over de geschiedenis van Ede. Als je wat wilt weten over de Tweede Wereldoorlog of over andere gebeurtenissen in Ede is een ritje naar het gemeentearchief een goede tip. Daar staan originele (unieke)

documenten over die geschiedenis. Je kunt ook veel over de geschiedenis lezen op www.edeopdekaart.nl of www.mijngelderland.nl.

Wat bewaart het gemeentearchief ?

Archieven

Het belangrijkste bezit van het gemeentearchief zijn de archieven van de gemeente Ede. Belangrijke documenten voor de gemeente Ede worden na een periode van 20 jaar van het dagelijkse archief van de gemeente Ede naar het gemeentearchief gebracht om ze daar te bewaren voor de eeuwigheid. Maar het gemeentearchief krijgt en bewaart ook veel archieven van anderen.

Het oudst bewaarde archiefstuk bij het gemeentearchief is een notulenboek van de buurt Ede-Veldhuizen (ca. 1597). Dit is een onderdeel van het archief van de Buurt Ede Veldhuizen. In dit boekje kun je de verslagen lezen van de buurtvergaderingen die omstreeks 1600 (toen was er geen gemeentebestuur) plaatsvonden. Het gemeentearchief krijgt en bewaart ook de archieven van bijvoorbeeld scholen, kerken fabrieken en sportverenigingen uit de gemeente. Dit alles om een zo'n breed mogelijk beeld te geven van de geschiedenis van Ede.

Bibliotheekboeken

Het gemeentearchief heeft veel boeken staan over de geschiedenis van Ede, die je kunt inzien. Deze boeken kun je bekijken in de studiezaal van het gemeentearchief maar je kunt ze niet lenen. Dat is het verschil met de Openbare Bibliotheek.

Kranten

In de kranten die het archief bewaart kan je nalezen wat er in Ede op je geboortedag gebeurde. De oudste krant die bewaard wordt is afkomstig uit het jaar 1928. Kranten zijn een onmisbare bron bij historisch onderzoek.

Foto's – Dia's – Video's – films

De fotocollectie van het archief geeft een overzicht van de veranderingen in onze omgeving vanaf het midden van de 19^e eeuw. Daarnaast zitten er in de collectie foto's

van bijzondere gebeurtenissen zoals de bevrijding van Ede, heideweek maar ook foto's van het leven van alledag.

Kaarten

Het gemeentearchief beschikt over een grote collectie kaarten die duidelijk de groei van het dorp Ede naar de huidige gemeente Ede laten zien. Omdat de ontwikkeling van de gemeente Ede nog vrij jong is, is veel kaartmateriaal aanwezig uit het begin van de 20^e eeuw.

Bouwtekeningen

Veelvuldig wordt door makelaars, aannemers maar ook particulieren gebruik gemaakt van de bijzondere collectie bouwvergunningen en tekeningen die het gemeentearchief bezit. Vanaf de totstandkoming van de woningbouwwet van 1903 is vrijwel van alle woonhuizen en gebouwen in Ede een bouwtekening aanwezig.

Voor wie is het gemeentearchief?

Alle archieven en collecties die in het gemeentearchief bewaard worden, zijn voor iedereen te raadplegen. Mensen die hun familiegeschiedenis uitzoeken, of scholieren die een werkstuk voor school maken, bezoeken de studiezaal. Maar ook mensen die de een bouwtekening van hun huis zoeken of informatie willen over de straatnaam komen raad vragen bij het gemeentearchief.

Is alles zo maar in te zien?

Op een paar uitzonderingen na zijn alle archieven en collecties openbaar, dat wil zeggen dat iedereen ze kan raadplegen.

Meer informatie

De website www.edeopdekaart.nl staat boordevol informatie over de geschiedenis van Ede. Om de collectie van het archief te kunnen bekijken, kan gezocht worden in www.archieval.nl

OPDRACHT 1

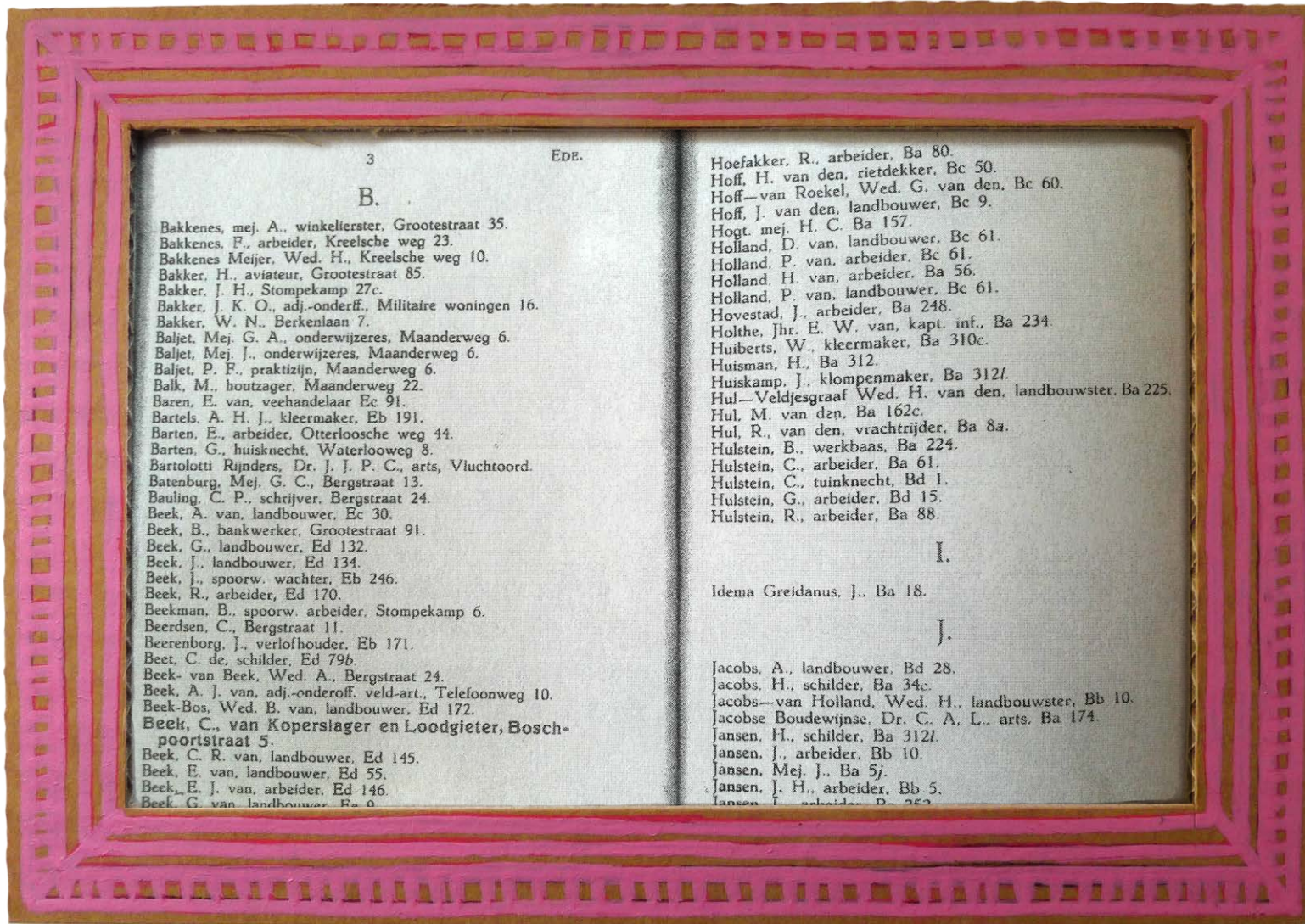
Vergelijk de foto van een klaslokaal uit ongeveer 1920 met je eigen klaslokaal. Noem drie verschillen en drie overeenkomsten.

OPDRACHT 2

Vergelijk de foto van het station uit 1918 met die van vandaag.
Welke veranderingen zie je?

OPDRACHT 3

Bestudeer de fotokopieën van een adresboek (een soort telefoonboek) uit 1917.

Daarop staan namen, adressen en beroepen van een aantal mensen die vroeger in Ede woonden en of werkten.

- Hoeveel beroepen tel je?
- Welke beroepen ken je niet? Zoek de betekenis op.
- Welke beroepen van toen komen nu niet of nauwelijks meer voor?
- Noem vijf beroepen die toen niet, maar nu wel voorkomen.